

044. Derde Leids dictee van de Lucas van Leydenschool (docenten Lucas van Leydenschool)

Spelkunst of quelkunst?

In de middeleeuwen moest iedere scribe of kopiist op zijn eigen wijze gesproken taal zien neer te schrijven in een alfabet dat ontleend was aan een andere taal. Stadsklerken en monniken adopteerden het Latijnse alfabet al vanaf de 13e eeuw om gesproken taal min of meer fonetisch te kunnen weergeven. Zo kon de zwakke positie van de h in het Vlaamse sijnbolet er bijvoorbeeld toe leiden, dat één auteur op dezelfde pagina een woord op verschillende wijzen kon schrijven.

Aan het eind van de achttiende eeuw werden pogingen ondernomen om excerpten van bestaande geschriften te alfabetiseren, maar pas in de Franse tijd werd een officiële eenheidsspelling geëffectueerd middels een verhandeling van de Leidse hoogleraar Siegenbeek.

Het resultaat van zijn lexicografische werk werd helaas nooit echt geapprecieerd en vanaf de introductie werd erover gebakkeleid. Naar verluidt werden de lemmeten over en weer flink geslepen en het draaide ten langen leste uit op een compleet debacle.

De Vries en Te Winkel gingen in de jaren erna enigszins eclecticisch te werk. Met veel elan appliceerden zij wetenschappelijk-linguïstische inzichten op de spelling-Siegenbeek. Hun grondbeginselen worden, behoudens enkele wijzigingen, nog steeds toegepast in de spelling van heden ten dage.

Enkele beperkingen op hun uitgangspunt 'de regel der beschaafde uitspraak' hadden betrekking op principes van gelijkvormigheid, etymologie en analogie. Hun uit 1866 daterende 'Woordenlijst voor de Spelling' werd in 1954 vervangen door de 'Woordenlijst van de Nederlandse taal', beter bekend als het 'Groene Boekje'.

De jansaliegeest werd ditmaal doorbroken door de weifelende houding van de Belgisch-Nederlandse commissie ten aanzien van bastaardwoorden. Zo hadden publicatie en colporteren de voorkeur, maar publicatie en colporteren mocht ook. De juiste vormen van shampoo, shintoïsme, craquelure, caissière, refugié, consequent, kwalificatie en enthousiasme leken daardoor niet meer bekend bij de mensen die op antwoord wachtten.

Ook de ingewikkelde voorschriften betreffende de verbindings-n brachten niet alleen muggenzifters in vertwijfeling, want vier decennia later bleek het nog lucratief om tot in alle periferieën van het land dicteewedstrijden te organiseren.

Spellingdebatten laiden op en begin jaren zeventig zag de commissie-Pée-Wesselings het levenslicht. De voorstellen van deze, uit de hervormingsecclēsia voortgekomen, geleerden varieerden van radicaal tot radicaler, het verzet nam volumineuze afmetingen aan en uitte zich als dat van rugbyers, of bedekter, als dat van waterpoloërs.

Kortom, de hele santenkraam was weer in rep en roer. Door successieve kabinetscrises en stampij van actiegroepen werd de tenuitvoerbrenging van de voorstellen opgehouden en vervolgens geëtiketteerd als voor-de-gek-houderij.

Een volgende commissie heeft haar voorstellen alweer ingediend, het aanbod moest de vraag weer per se overstijgen en niet alleen geaffecteerde neerlandici en rouwdouwende querulanten werpen zich in de strijd. Het perpetuum mobile is nog in gang ...